

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 11, 2021 | 25.11.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.11.25](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.25)

УДК 336.66

*О. В. Добровольська,
д. е. н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0002-4159-8446*

*Ю. М. Якимчук,
студентка гр. МзФБС-1-20,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0003-3590-3173*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

*O. Dobrovolska
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance and Banking,
Dnipro State Agrarian and Economics University
Yu. Yakymchuk
Student of the gr. MGFBS-1-20, Dnipro State Agrarian and Economic University*

FORMATION OF THE SYSTEM OF FINANCIAL MANAGEMENT OF CURRENT ASSETS OF AGRICULTURAL ENTERPRISE

Вдосконалення механізму фінансового менеджменту оборотних активів на сільськогосподарському підприємстві є доволі актуальним питанням, оскільки ефективне управління оборотними активами забезпечує фінансову стійкість підприємству. Для ефективного фінансового менеджменту на підприємстві оборотні активи потребують певної класифікації. Класифікація оборотних активів, яка є економічно обґрунтованою являється критерієм успішної діяльності всіх підрозділів підприємства, в першу чергу управлінського, від якого залежить проведення оперативного аналізу і прогнозування, що в підсумку має великий вплив на обґрунтованість та правильність рішень, щодо фінансового менеджменту. Системою управління оборотними активами прийнято вважати частину генеральної фінансової стратегії підприємства, яка зводиться до формування потрібної кількості й складу оборотних активів, їх фінансування та покращення структури. Система управління оборотними активами підприємства розробляється за основними етапами, які представлені у статті. Проведення економічної діагностики ефективності фінансового менеджменту оборотних активів можливо за допомогою певної збалансованої системи показників-індикаторів, які відображають та характеризують стан оборотних активів підприємства.

Currently, for most companies, the consequence of economic crises for their development is an urgent shortage of current assets, which is reflected in the efficiency of their management. It is possible to add low provision of manufacturing enterprises with current assets, which is

accompanied by a low level of their use. Therefore, improving the mechanism of financial management of current assets in an agricultural enterprise is a very important issue, as effective management of current assets will ensure the financial stability of the enterprise. In order to ensure effective and targeted management of current assets, they require a certain classification, which is presented in the article. Classification of current assets, which is economically justified is a criterion for the successful operation of all divisions of the enterprise, especially management, which depends on operational analysis and forecasting, which ultimately has a great impact on the validity and correctness of decisions on financial management. The current assets management system is a part of the general financial strategy of the enterprise, which consists in the formation of the required volume and composition of current assets, their financing and optimization of the structure. The current assets management system of the enterprise is developed according to the main stages, which are presented in the article. Carrying out economic diagnostics of the effectiveness of financial management of current assets is possible with the help of a balanced system of indicators that reflect and characterize the state of current assets of the enterprise. Thus, the system of financial management of current assets of an agricultural enterprise is an interaction between the object and the subject of financial management, where management functions are implemented, as well as methods, means of financial and economic research tools, interrelated processes of formation and use of current assets. and sources of their financing by volume, structure taking into account and structure of action on them of numerical factors of internal and external environment.

Ключові слова: *фінансовий менеджмент; оборотні активи; дебіторська заборгованість; грошові активи; управління підприємством.*

Keywords: *financial management; current assets; receivables; cash assets; enterprise management.*

Постановка проблеми. У сукупності заходів, які направлені на покращення ефективності роботи підприємства й употужнення його фінансового стану, вагоме місце посідають проблеми оптимального формування й ефективного використання оборотних активів. Прагнення підприємства потребують максимальної відповідальності за підсумками власної виробничо-господарської діяльності.

В даний час для більшості підприємств наслідком економічних кризових явищ для їхнього розвитку є нагальна нестача обсягу оборотних активів, яка відображається на ефективності ведення їхнього господарювання. Можна додати низьку забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами, яка супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому вдосконалення механізму фінансового менеджменту оборотних активів на сільськогосподарському підприємстві є доволі актуальним питанням, так як ефективне управління оборотними активами забезпечить фінансову стійкість підприємству.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями численних питань щодо управління оборотними активами опікувалися українські та зарубіжні науковці, як С.В. Калабухова, О.В. Кнейслер, А.М. Ковалева, О.Р. Квасовський, О.Ю. Ніпіаліди, М.Р. Ковбасюк, І.Д. Лученок, Е.С. Стоянова, І.О. Бланк, І.Ф. Стефанів, Н.Я. Спасів, І.С. Чухно та інші.

Попри численну кількість наукових праць, які розкривають питання аналізу та контролю оборотних активів, та, враховуючи їх вагому практичну цінність, концептуальні засади, методичні принципи та теоретичні аспекти сукупної системи їх управління, вимагають подальшого вивчення. Економічна література наразі немає єдиного підходу щодо розкриття дефініції, складу та оцінювання структури оборотних активів. Існує необхідність їх фундаментального, комплексного дослідження та способів формування оборотних активів відповідно до джерел.

Постановка завдання. Метою дослідження є формування системи фінансового менеджменту оборотних активів сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий менеджмент є управлінською діяльністю щодо оцінки напрямків виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства в умовах сьогодення, формування грошових потоків на підприємстві, акумуляції та витрачання капіталу і грошових потоків, які вкрай потрібні задля втілення стратегічного й тактичного векторів руху підприємства. Усе це обумовлює запровадження в основному нових сучасних видів та методик фінансової роботи, застосування новітніх механізмів фінансового ринку. Запровадження на підприємстві методик та способів фінансового менеджменту дозволяють зберегти стійкі ринкові його позиції. Порівнюючи відповідні фінансові результати, шляхом обрахунку певних фінансових показників, підприємство в змозі оцінювати ефективність своєї господарської діяльності, а також визначати частку підприємства в межах відповідного ринку, займатися стратегічним плануванням діяльності.

Цінне місце, в межах фінансового менеджмента підприємства, посідає управління власними оборотними активами, на ускладненість яких впливають такі умови, серед яких:

- зосередження об'єму оборотного капіталу, який залучається в операційний процес;
- акумуляція будь-яких активів за допомогою оборотного капіталу;
- пришвидшення обороту капіталу й гарантування стійкої платоспроможності підприємства.

Системою управління оборотними активами прийнято вважати частину генеральної фінансової стратегії підприємства, яка зводиться до формування потрібної кількості й складу оборотних активів, їх фінансування та покращення структури. Виокремимо такі головні етапи в системі управління оборотними активами підприємства [10, с. 360]:

1. Оцінка оборотних активів підприємства за попередній період;
2. Пошук принципово-нових підходів до утворення оборотних активів підприємства;
3. Пошук більш раціонального обсягу оборотних активів;
4. Раціоналізація співставлення ustalених та змінних часток оборотних активів;
5. Встановлення запланованої ліквідності оборотних активів;
6. Гарантування зростання рентабельності оборотних активів;
7. Встановлення мінімальних втрат оборотних активів у ході їхнього використання;
8. Віділення принципів, які обумовлюють фінансування певних різновидів оборотних активів;
9. Раціоналізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Маємо наголосити на тому, що важливого впливу на фінансовий менеджмент оборотних активів завдає система нормативів, яка впроваджена в діяльність підприємств аграрного сектора.

Визначальними нормативами є:

- норматив власних оборотних активів господарства;
- сукупність нормативів оборотності головних видів оборотних активів та тривалості операційного циклу загалом;
- сукупність коефіцієнтів ліквідності оборотних активів;
- нормативне співставлення визначених джерел фінансування оборотних активів тощо.

Здійснення фінансово-економічного оцінювання ефективності фінансового менеджменту оборотних активів уможливорюється за рахунок визначеної стабільної системи показників-індикаторів, що констатують та надають характеристику стану оборотних активів господарства.

Стабільну систему показників (ССП) вважаємо в наш час найпоширенішою системою управління продуктивністю господарства, тому що презентує оцінювання діяльності підприємства з позицій фінансових та не фінансових індикаторів враховуючи причинно-наслідкові зв'язки поміж підсумковими показниками та першорядними факторами, уможливорює оцінювання ефективності обраної стратегії, отримання інформації щодо комплексного стану господарства у певний момент часу, виявлення недоліків діяльності господарства й отримання оперативного реагування щодо впливу негативних чинників.

Визначальними умовами процесу формування системи ефективності фінансового менеджменту оборотних активів підприємств аграрного комплексу мають бути наступні: елементарність проведення, своєчасність розрахунків та раціональність підібраних показників-індикаторів.

На наш погляд, важливими шляхами побудови ефективної системи фінансового менеджменту оборотних активів підприємств аграрного комплексу є:

- пришвидшення оборотності оборотних активів;
- раціональний підхід до вибору постачальників й удосконалення системи постачання;
- запровадження сучасних технологій й підвищення ефективності праці; - встановлення оптимального збуту продукції;
- використання ефективної кредитної політики;
- створення такого об'єму й структури запасів, які б підтримували безперервність та стійкість виробничо-господарського процесу за мінімальних затрат щодо збереження запасів;
- раціоналізація об'єму заборгованості дебіторів, платежів та обчислення оптимальних залишків грошових коштів, укладання бюджетів поденних надходжень й витрат;
- запровадження оптимальної політики щодо фінансування оборотних активів.

Зауважимо, що окремим видам оборотних активів притаманна безліч відмінних рис щодо цілей та характеру їх використання. На тих підприємствах, де великий обсяг використання оборотних активів, запроваджується система фінансового менеджменту нарізно для кожного виду:

- запасів товарно-матеріальних цінностей;
- заборгованості дебіторів;
- грошових активів й прирівняних та короткотермінових фінансових вкладень як форми непостійного споживання невтраченого залишку грошових активів.

Вважаємо за доцільне розглянути кожен окремо.

1. Ефективний фінансовий менеджмент запасів має на меті зменшення тривалості виробничого й операційного циклів, виділення із поточного господарського обороту частки фінансових засобів, шляхом реінвестування вивільнених активів в інші активи, зменшення поточних витрат щодо їхнього збереження.

Система управління запасами – це виокремлена частка сукупної системи управління оборотними активами господарства, яка має вплив на оптимізацію спільного розміру та структури запасів товарно-матеріальних цінностей, з одного боку, а з іншого, забезпечує мінімізацію витрат на їхнє догляд та здійснення ефективного контролю за їхнім рухом.

До етапів фінансового менеджменту запасів належать:

- 1) оцінювання запасів за минулі періоди;
- 2) раціоналізація розмірів важливих категорій поточних запасів;
- 3) формулювання мети акумулювання запасів;
- 4) раціоналізація тієї категорії запасів, що відносять до оборотних активів;
- 5) впровадження ефективних методів контролю руху запасів в господарстві;
- 6) правдиве відображення вартості запасів господарства за допомогою фінансового обліку за умов інфляції.

Під час фінансово-господарської діяльності підприємства аграрного сектору потребують здійснення розрахунків з дебіторами, контрагентами за угодами, з бюджетними організаціями, з податківцями. Нерідко відвантаживши власну продукцію, господарство, часто-густо, кредитує покупців, ніж отримує гроші водночас.

Як бачимо, з часу відвантаження продукції до часу зарахування коштів на поточний рахунок, грошові кошти господарства «заморожені», як заборгованість дебіторів.

Звідси походить найважливіше завдання фінансового менеджменту – це скерований ефективний менеджмент дебіторської заборгованості, який фокусується задля оптимізації сукупного її обсягу й забезпечення вчасної сплати заборгованості.

Класифікація заборгованості дебіторів за їх видами:

- заборгованості дебіторів за послуги, товари, роботу;
- заборгованості дебіторів за виданими авансами;
- заборгованості дебіторів з податку на прибуток;
- заборгованості дебіторів за розрахунками з бюджетом;
- заборгованості дебіторів по нарахованим доходам;
- заборгованості дебіторів за внутрішніми розрахунками;
- заборгованості дебіторів за іншими видами.

Заборгованість дебіторів, що припадає на розрахунки з покупцями складає 80-90%. Як бачимо, задля ефективного менеджменту цієї заборгованості дебіторів в господарствах необхідно фактично впроваджувати власну специфічну фінансову систему управління заборгованістю дебіторів, а також впровадженням кредитної політики з покупцями продукції.

Задля застосування ефективного й цільового менеджменту оборотних активів, дані активи мають бути певним чином класифіковані, як це представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Класифікація оборотних активів

Розроблено автором на основі [2;3;9;10]

Окрім цього, оборотні активи ранжують за ступенем ліквідності, відповідно до якої джерела фінансування оборотних активів поділяються на власні, позичені й залучені. На власні кошти покладають найважливішу роль щодо створення обороту активів, оскільки господарства повинні оперувати як майновою, так і оперативною самостійністю, задля рентабельного господарювання й прийнятої відповідальності за власні дії. Класифікація оборотних активів по рівню ліквідності, дозволяє впевнитися господарству, в якій мірі на визначену дату операційного циклу, існує можливість погашення власних поточних зобов'язань.

За часів фінансової кризи в господарстві постає своєчасною класифікація оборотних активів за рівнем захищеності оборотних коштів від інфляції, а ще й за ступенем ризику інвестицій оборотних коштів. Це надасть нам зрозуміти, чи можливе існування господарства в разі ненадходження заборгованості від дебіторів чи в разі збільшення інфляційного руху.

Український вчений-економіст Чухно І.С. рекомендує класифікацію оборотних активів за терміном перебування в кругообігу: накопичені, початкові, функціональні [10].

На нашу думку, такий поділ, є актуальним, оскільки підприємство зобов'язане розуміти скільки оборотних активів було в його розпорядженні на початку діяльності, скільки брало участь впродовж операційного циклу та скільки залишилось в кінці.

Тож, для ефективного фінансового менеджменту на підприємстві оборотні активи потребують певної класифікації. Класифікація оборотних активів, яка є економічно обґрунтованою являється критерієм успішної діяльності всіх підрозділів підприємства, в першу чергу управлінського, від якого залежить проведення оперативного аналізу і прогнозування, що в підсумку має великий вплив на обґрунтованість та правильність рішень, щодо фінансового менеджменту.

Фінансовий менеджмент заборгованості дебеторів господарства проходить такі етапи:

1. Оцінювання заборгованості дебеторів господарства за попередній період.
2. Створення умов кредитної політики належно до покупців продукції.

3. Окреслення певного обсягу фінансових засобів, які «резервуються» у заборгованість дебіторів за товарним (комерційним) та споживчим кредитами.
4. Створення порядку кредитних умов.
5. Затвердження стандартів оцінювання покупців й класифікування умов одержання кредиту.
6. Формування шляхів сплати заборгованості дебіторів.
7. Впровадження у господарство новітніх відів рефінансування заборгованості дебеторів.
8. Винайдення ефективних методів контролювання руху й вчасного погашення заборгованості від дебеторів.

У складі сукупної політики управління оборотними активами господарства виокремлюють частку політики фінансового менеджменту грошових активів. Фінансовий менеджмент грошових активів слугує задля оптимізації загального обсягу їх залишку, також для підтримання стійкої платоспроможності та для найефективнішого використання в ході акумулювання.

Фінансовий менеджмент грошових активів господарства проходить наступні етапи:

1. Оцінювання грошових активів господарства за попередній період.
2. Раціоналізація усередненого залишку грошових активів господарства.
3. Класифікація усередненого залишку грошових активів в національній й іноземній валютах.
4. Пошук ефективних методів корегування усередненого залишку грошових активів.
5. Досягнення рентабельного застосування тимчасового залишку грошових активів.
6. Винайдення ефективних форм контролю грошових активів господарства.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, для ефективного фінансового менеджменту на підприємстві оборотні активи потребують певної класифікації. Класифікація оборотних активів, яка є економічно обґрунтованою являється критерієм успішної діяльності всіх підрозділів підприємства, в першу чергу управлінського, від якого залежить проведення оперативного аналізу і прогнозування, що в підсумку має великий вплив на обґрунтованість та правильність рішень, щодо фінансового менеджменту.

Усе вище представлено доводить, що система фінансового менеджменту оборотних активів господарств аграрного сектору економіки являє співвідняння об'єкта та суб'єкта фінансового менеджменту, в яких втілено функції управління, а окрім цього впровадяться методи, важелі фінансово-економічних засобів дослідження, взаємоув'язаних механізмів формування й використання оборотних активів та джерел їх фінансування за розміром, структурою, враховуючи щоденний вплив на них багатьох факторів ендogenous (внутрішнього) і екзогенного (зовнішнього) середовища.

Список літератури.

1. Біла Л.М. Формування системи фінансової звітності сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ст. к.е.н. за спеціальністю 08.06.04 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Київ, 2005. 20 с.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», прийнятий Верховною Радою України від 16.07.1999 р. №996-XIV (Редакція від 03.01.2017). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
3. Katan L., Dobrovolska O., Espejo J.M.R. (2018) Economic growth and environmental health: a dual interaction. *Problems and Perspectives in Management*. 16(3). P. 219–228. URL: doi: 10.21511/ppm.16(3).2018.18
4. Katan L., Dobrovolska O., Espejo J.M.R. (2018) Structural modeling of the financial support for the Ukrainian agricultural sector. *Investment management and financial innovations*. Vol. 15. Issue 3. P. 199–211. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.17](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.17)
5. Ya. Kolesnik , O. Dobrovolska , I. Malyuta , A. Petrova , S. Shulyak (2019) The investment model of fixed assets renovation in the agricultural industry: Case of Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. Vol. 16(4), P. 229–239. URL: doi: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(4\).2019.20](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(4).2019.20)
6. Dobrovolska O., Marhasova V., Momot O., Kozii N., Chyzhyshyn O. (2021) Evolution and current state of money circulation in Ukraine and the world. *Estudios de Economia Aplicada*. Vol. 39(5). URL: doi:10.25115/eea.v39i5.5042
7. Dobrovolska O., Barannyk L., Taranenko V., Koriahina T., Rybalchenko L. (2021) Personal income tax as a tool for implementing state social policy. *Investment Management and Financial Innovations*.. Vol. 18 (2), P. 287–297. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18\(2\).2021.23](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18(2).2021.23)
8. Добровольська О.В., Дуброва Н.П. Показники ЕВІТ та ЕВІ в аналізі фінансової звітності: методичний підхід. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 52. С. 14-20.
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Наказ Міністерства фінансів України 07 лютого 2013 року № 73 (Редакція від 14.03.2017). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
10. Чухно І. С. Визначення економічної сутності поняття "оборотні активи підприємства". Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2009. Вип. 3. С. 358-363. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2009_3_45.

References.

1. Bila, L.M. (2005), "Formation of the system of financial reporting of agricultural enterprises", Ph.D. Thesis, Accounting, analysis and audit, Kyiv, Ukraine.
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "Accounting and financial reporting in Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (Accessed 01 Nov 2021).
3. Katan, L., Dobrovolska, O. and Espejo J.M.R. (2018), "Economic growth and environmental health: a dual interaction", *Problems and Perspectives in Management*, vol. 16(3), pp. 219–228. doi: 10.21511/ppm.16(3).2018.18
4. Katan, L., Dobrovolska, O. and Espejo J.M.R. (2018), "Structural modeling of the financial support for the Ukrainian agricultural sector", *Investment management and financial innovations*, vol. 15, pp. 199–211. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.17](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.17)
5. Kolesnik, Ya. Dobrovolska, O. Malyuta, I. Petrova, A. and Shulyak, S. (2019), "The investment model of fixed assets renovation in the agricultural industry: Case of Ukraine", *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 16(4), pp. 229–239. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(4\).2019.20](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(4).2019.20)
6. Dobrovolska, O., Marhasova, V., Momot, O., Kozii, N. and Chyzyshyn, O. (2021), "Evolution and current state of money circulation in Ukraine and the world", *Estudios de Economia Aplicada*, vol. 39(5). doi:10.25115/eea.v39i5.5042
7. Dobrovolska, O., Barannyk, L., Taranenko, V., Koriahina, T. and Rybalchenko, L. (2021), "Personal income tax as a tool for implementing state social policy", *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 18 (2), pp. 287-297. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18\(2\).2021.23](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18(2).2021.23)
8. Dobrovolska, O. and Dubrova N. (2021), "EBIT and EBI indicators in the analysis of financial statements: a methodological approach", *Infrastruktura rynku*, vol. 52. pp. 14-20.
9. Ministry of Finance of Ukraine (2013), Order "National Accounting Standard (Standard) 1 General Financial Reporting Requirements", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (Accessed 05 Nov 2021).
10. Chukhno, I. S. (2009), "Definition of the economic essence of the concept of "current assets of the enterprise", *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu, Ekonomichni nauky*. vol. 3, pp. 358-363, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2009_3_45 (Accessed 01 Nov 2021).

Стаття надійшла до редакції 20.11.2021 р.